

Javnozdravstveno nazivlje

Uredništvo HČJZ

Mnogi stručni nazivi, pojmovi i termini iz područja javnog zdravstva i srodnih područja nastali su u zemljama engleskog govornog područja. Njih preuzimaju stručnjaci drugih jezika, prevode ih ili prilagođavaju svom jeziku. Mi u Hrvatskoj također često koristimo nazive iz engleskog jezika, nekad ih kroatiziramo, a ponekad ih prevodimo.

Slijedeći problem u korištenju stranih termina je da ih se koristi u više značenja, a to ponekad unosi zabunu u stručnom komuniciranju. Uredništvo Hrvatskog časopisa za javno zdravstvo odlučilo je uvesti temu u kojoj bi opisali pojedine nazive, pojmove i termine i ukratko naveli njihovo značenje. Ova rubrika nema pretenziju stvaranja rječnika javnozdravstvenog nazivlja, iako će možda pridonijeti tom cilju. U ovom broju prikazujemo dva pojma: učinkovitost i djelotvornost. Pozivamo čitatelje da uredništvu pošalju svoje upite, priloge i prijedloge.

Učinkovitost

Definicija i opisi:

Učinkovitost, efektivnost (engl. effectiveness) je ocjena odnosa između postignutog rezultata u odnosu na postavljeni cilj (prema: Kovačić L, ur. Organizacija i upravljanje u zdravstvenoj zaštiti, Medicinska naklada Zagreb, 2003:131).

Učinkovitost je postizanje ciljeva i željenih učinaka (Wječnik, wiki rječnik otvorenog sadržaja).

Učinkovitost je postizanje ciljeva i željenih učinaka (*ekonomija*).

Energetska učinkovitost u kućanstvu (*građevinarstvo i arhitektura*).

„Iznimna **učinkovitost** protiv Escherichije coli. Lijek "adepantin" ubija bakterije a pritom ne škodi krvnim stanicama, kaže Anton Depope s PMF-a Sveučilišta u Splitu“ - Zadarski list, Online izdanje, 5. prosinca 2011. godine (*mikrobiologija*).

Primjeri za opis pojma učinkovitost:

1. Ako je na definiranom području u zadanom vremenu izmjereno da je umrlo 10 dojenčadi godišnje na 1000 živorođenih, a postavljeni cilj je bio 8, tada se može ocijeniti da je postignuta učinkovitost (provedenog programa i mjera) 80% (prema: Kovačić L, ur. Organizacija i upravljanje u zdravstvenoj zaštiti, Medicinska naklada Zagreb, 2003:131).

2. „Kolika je učinkovitost kontracepcijska tableta? Ako se kombinirana kontracepcijska tableta ispravno upotrebljava, njezina je učinkovitost 99,97% (na godinu će zatrudnjeti 3 od 1000 žena)“

(http://www.sveokontracepciji.com/scripts/sadržaj/01_vasa_kontracepcija/02_vrste_kontracepcije.php).

Djelotvornost

Definicija i opisi:

Djelotvornost, efikasnost (engl. efficiency) je cijena postignutog rezultata – koristi se naročito za uspoređivanje dvije ili više mjera ili metoda u rješavanju problema, odnosa izlaza i ulaza (prema: Kovačić L, ur. Organizacija i upravljanje u zdravstvenoj zaštiti, Medicinska naklada Zagreb, 2003:131).

Efikasnost je jedan od osnovnih koncepata ekonomije, a predstavlja ostvarivanje nekog ekonomskog cilja s minimumom troškova, napora ili gubitaka (Wikipedia) (*ekonomija*).

Efikasna privreda nalazi se na granici proizvodnih mogućnosti, a efikasnost proizvodnje nastaje kada društvo ne može povećati proizvodnju jednoga dobra, a da pritom ne smanji proizvodnju drugog dobra (Wikipedia) (*ekonomija*).

Efikasnost (engl. efficiency, njem. Leistungsfähigkeit, Effizienz, fr. rendement) je djelotvornost poslovanja, tj. sposobnost ostvarivanja rezultata i ciljeva poslovanja. Ostvarivanje rezultata odnosi se na kratkoročno poimanje djelotvornosti, a sposobnost ostvarivanja ciljeva predstavlja dugoročni aspekt djelotvornosti.

Efikasnost se uobičajeno mjeri odnosom rezultata (efekata) i ulaganja ili utrošaka.

Uobičajeno se razlikuje tehnička ekonomska i financijska efikasnost.

Tehnička efikasnost je količinski ili prirodni aspekt razmatranja efikasnosti i temeljni kriterij njezina ostvarivanja je produktivnost rada.

Ekonomska i financijska efikasnost predstavlja vrijednosni aspekt razmatranja efikasnosti, a kriteriji za ostvarivanje efikasnosti su ekonomičnost i rentabilnost. U tržišnim privredama temeljni kriterij ostvarivanja efikasnosti je rentabilnost, što znači da poduzeće efikasno posluje ako ostvaruje zadovoljavajuću stopu rentabilnosti. Osim toga, moguće je razlikovati tekuću i relativnu efikasnost.

Tekuća efikasnost podrazumijeva razmatranje efikasnosti poslovanja jednog poduzeća u određenom vremenu. Nasuprot tome, relativna efikasnost podrazumijeva razmatranje efikasnosti jednog poduzeća u odnosu na druga poduzeća, tj. razmatra se položaj poduzeća u njegovu okruženju s obzirom na njegovu relativnu efikasnost (<http://wmd.hr/rjecnik-pojmovi-e/web/efikasnost>).

Primjeri za opis pojma djelotvornost (efikasnost):

1. Ako za istu bolest imamo dva lijeka koji jednakim uspjehom liječe istu bolest, tada je jeftiniji lijek djelotvorniji.

2. Laparoskopska metoda liječenja kolelitijaze je djelotvornija u usporedbi s klasičnom metodom, jer omogućava kraću hospitalizaciju pacijenta, ima manje troškove zahvata, ima manje komplikacija u oporavku pacijenta.

Dva opisa razlikovanja pojmova učinkovitost i djelotvornost (efektivnost i efikasnost):

U ovom prilogu su dva teksta u kojima se na ilustrativan način opisuju pojmovi učinkovitost i djelotvornost, povijest njihova korištenja, razlikovanje u upotrebi i zašto se oni ponekad koriste kao sinonimi.

1. **Efficiency and effectiveness** were originally industrial engineering concepts that came of age in the early twentieth century. Management theorists like Frederick Taylor and Frank and Lillian Gilbreth designed time and motion studies primarily to improve efficiency. Work simplification efforts again focused primarily on questions like "How fast can we do this task?" Work simplification also led to terminology like *streamlined processes* and *efficiency experts*, but the emphasis was still on time and motion. The concept of effectiveness, which takes into consideration creating value and pleasing the customer, became popular in the United States in the early 1980s when Americans perceived Japanese products such as cars and electronics to offer greater value and quality.

The words **efficiency and effectiveness** are often considered synonyms, along with terms like *competency*, *productivity*, and *proficiency*. However, in more formal management discussions, the words *efficiency* and *effectiveness* take on very different meanings. In the context of process reengineering, Lon Roberts (1994: 19) defines efficiency as "to the degree of economy with which the process consumes resources-especially time and money," while he

distinguishes effectiveness as "how well the process actually accomplishes its intended purpose, here again from the customer's point of view."

<http://www.enotes.com/effectiveness-efficiency-reference/effectiveness-efficiency>

2. **Effective and efficient** are very common business/marketing terms. However, most of us tend to mix their meanings and usage occasionally (including myself), and that is why I decided to write on the topic.

First of all if you look for both terms in most dictionaries you'll find very similar definitions (which makes the matter even more confusing). Some dictionaries get it right, however. Here is the definition from Dictionary.com, which I like:

Effective (adj.): Adequate to accomplish a purpose; producing the intended or expected result.

Efficient (adj.) Performing or functioning in the best possible manner with the least waste of time and effort.

If you want an easier way to memorize the difference, remember this sentence: "*Being effective is about doing the right things, while being efficient is about doing the things in the right manner.*"

Let's use a practical example to illustrate the concepts. Suppose that two guys, Mark and John, are trying to change a flat tire on their cars (each one has his own car).

Mark starts by taking out the jack and placing it under the car. He quite doesn't know where to position it, so he goes by trial and error and wastes a lot of time doing it. After 20 minutes he finally manages to fix it, so he proceeds to lift the car and change the tire.

As you can see Mark was doing the right thing, but he was doing it poorly. We can say that he was being effective, but not efficient.

John, on the other hand, starts by grabbing a towel and cleaning the tire. He wants to make the thing shiny before he changes it. And mind you he is very good and fast at cleaning every little detail of the tire.

We can say that John is being efficient, because he is cleaning the tire fast and thoroughly, but he is not being effective, because cleaning is a step that is not required at all when changing a flat tire.

Now if we had a third person, Peter, who could change the flat tire using the right steps and doing it quickly, we could say that he was both effective and efficient. (Scocco D. <http://www.dailyblogtips.com/effective-vs-efficient-difference/>).